

Tidsskriftsoversigt 1982/83

Ved Niels Senius Clausen

Archiv für Sozialgeschichte XXII, 1982 bringer en større samleanmeldelse af Gerd Callesen og Flemming Hemmersam: »Zur Geschichte des 1. Mai« (s. 544-555). Gennemgangen af 4 nyere bøger slutter med en mindre bibliografi over 1. maj-litteratur.

Historisk Tidsskrift för Finland 2/1983 har en artikel af Matti Lackman: »Finlands kommunistiska partis kamp för Köpenhamnvalet« (s. 122-144). Artiklen behandler et forsøg på samarbejde mellem landsorganisationerne i Danmark, Norge, Sverige, Finland og Sovjet, som skulle være en forløber for en sammenslutning af fagforeningsinternationalerne. Til mødet i København i februar 1928 meldte Danmark og Sverige fra, men mødet blev alligevel afholdt. Den aftale, der blev indgået, blev dog aldrig ratificeret - ikke mindst fordi det efter Kominterns 6. kongres senere på året, blev umuligt samtidig at arbejde for en enhedsfagbevægelse og følge Moskvas paroler.

Det svenske tidsskrift, *Meddelande från Arbetarrörelsens Arkiv och Bibliotek*, har fundet en form, der kan virke som inspiration for andre. I dobbelt-numre på omkring 100 sider lykkes det gennem veldokumenterede - og velillustrerede - småartikler at nå rundt om et tema. Nr. 24/25-1982/83 har temaet: »Kommunismen i Sverige« og 26-27/1983 temaet: »Billeder« - sidstnævnte har bl.a. en artikel af Henning Bender: »Gamla fotografier viser vägen till historien. Om indsamling, registrering och användning av fotografiskt material i Danmark« (s. 48-51).

Skandinavisk Sbornik (Skrifter om Skandinavien) udgivet af Tartu Statsuniversitet i Tallin bringer i bd. XXVII, 1982 to interessante artikler om Danmark. N. Tudorjanu skriver om »Sæsonarbejdende russiske bønder i de skandinaviske lande 1890-1914« (s. 48-66) på basis af russisk arkivmateriale. Artiklen, der hovedsagelig handler om udvandringen til Danmark, fortæller om, hvordan det russiske generalkonsulat i København gik agrarkapitalens ærinde. Men også om, hvordan den progressive presse arbejdede for at få en ændret gæstearbejderpolitik gennemført ved lov. Den anden artikel af V. Pochljobkin: »Den første russiske revolutions (1905-1907) indflydelse på Danmark« (s. 116-134) bygger også udelukkende på russisk arkivmateriale. Det er forfatterens opfattelse, at revolutionen i 1905 fik ledende politiske kredse i Danmark til at vende blikket mod Tyskland, som den kommende europæiske stormagt. Forfatteren viser, hvorledes Rusland forsøgte at styrke sine aktier i Danmark og den danske regerings meget diplomatiske afværgemanøvrer. I den danske arbejderklasse vakte den første russiske revolution ifølge forfatteren ikke den store opmærksomhed.

Under den pompøse overskrift: »Jeg var Trotskis dirigent«, skriver A. C. Lindgaard, i *Information* 27.-28. november 1982, en personlig beretning i anledning af 50-året for Trotskis sidste tale til en større forsamling, der fandt sted i København i 1932. Forfatteren var medarrangør af og dirigent på mødet.

Søren Mørch har i sin Danmarkshistorie kaldt økonomerne for vor tids augurer. Det er en karakteristik, der synes rammende, når man læser artiklen: »Lønudviklingen i Danmark 1911-1976 - stabilitet og specifikation« af Peder J. Pedersen i *Nationaløkonomisk Tidsskrift* 1/1983 (s. 102-129). Her sættes hele det videnskabelige apparat på benene i form af den såkaldte Philipskurve - og med slet resultat. Forfatteren må hændervridende konstatere: »Et karakteristisk træk ved den problemstilling, som skal drøftes her, er den ubehageligt store afstand mellem teori og empiri«. Det fører frem til den - efter mange tekniske overvejelser - overraskende konklusion »...at den 'bedste' supplerende variabel først kan afdækkes i retrospektive analyser«. Med andre ord, man kan altid senere finde ud af, hvad der var galt med ens forudsigelser.

Til de jordnære retrospektive analyser hører Jørgen Fink: »Træk af den industrielle udvikling 1857-1914« i *Erhvervshistorisk Årbog* 1981 (først udsendt 1983) (s. 159-182). Forfatteren opponerer mod den gangse opfattelse, at provinsens industri i perioden 1857-1960 ekspanderede kraftigere end den københavnske. Selvom industrien i provinsen voksede kraftigt overhalede man aldrig København og i den følgende periode sakkede man længere bagud. På grundlag af ændrede opgørelser, forsøges også med et nyt syn på arbejderklassens sammensætning. I samme nummer af *Erhvervshistoriske Årbog* er også en artikel af Per Boje og Hans Chr. Johansen: »Mekaniseringen af dansk tekstilindustri 1850-1914. Belyst ved eksempler fra Odense« (s. 52-72). Undersøgelsen viser, at der finder en betydelig nyinvestering sted i maskiner i 1870'erne og 1890'erne.

I *Økonomi og Politik* 4/1982 har Flemming Mikkelsen artiklen: »Strejken som kollektiv aktion. Nye strejkeanalyser inden for samfundsvidenskaberne og historievidenskaben« (s. 98-121). Det er en bred gennemgang en række nyere undersøgelser.

Tidsskriftet *Retfærd* nr 19 har temaet: ret og arbejde. Det er en række artikler om 'den kollektive arbejdsret'. Helmuth Schledermann skriver i artiklen: »Dansk arbejdsret som borgerligt reformistisk projekt« (s. 7-33) om arbejdsrettens struktur og ideologi i den første periode, ca. 1900-1930. Erik Christensen skriver om »Venstrefløjspartiernes syn på det fagretslige system i 1970'erne« (s. 33-51) og Ole Krarup: »Om arbejdsrettens integreringsmekanismer - Mellem retsdogmatik og samfundsteori« (s. 52-60).

Therkel Stræde, der som kandidatstipendiat arbejder på et projekt om »Den revolutionære syndikalisme i Danmark ca. 1900-1940«, har i *Information* skrevet en række artikler med relation til dette projekt. »Jeg hader dig,

Samfund« (22. 11. 82) handler om anarkisten, redaktør Sophus Rasmussen, »For sandhed og livsglæde« (13.-14. 8. 83) om 'Socialistisk Arbejderblad', der i 1908 samlede det meste af venstrefløjen, men kun fik en kort levetid - og endelig artiklen »Amalthea-manden« (26. 5. 82) skrevet i forbindelse med den 95-årige svensker Anton Nilsons besøg i Danmark.

Kritiske Historikere 1/1983 har temaet: »Socialistisk socialhistorie«. Ove Dahl: skriver om »Historien på vej mod det menneskelige? - en historikers syn på interesseskiftet fra den store til den lille historie« (s. 7-23), Steen Bille Larsen: »Organisationshistorie og hele arbejderklassens historie - et rids af en debat om arbejderbevægelsens historieskrivning« (s. 24-46) er stort set et resumé af den debat, der har fundet sted i 'Arbejderhistorie'. To mindre artikler er oversat fra Raphael Samuel (Ed.): »People's History and Socialist Theory« nemlig Jerry White: »selvbiografier - og hvad så?« (s. 34-46) og Stephen Yeo: »Politikken i arbejderlokalhistorien« (s. 47-53).

Den jyske Historiker 23-24/1982 tager den nye »Dansk Socialhistorie« under behandling. Det sker gennem længere, ræsonnerende anmeldelser af hvert bind. Bd. 5 omhandlende tiden 1870-1913 anmeldes af Erik Strange Petersen (s. 114-128), bd. 6 - 1914-1939 - af Jens Christensen (s. 129-161) og bd. 7 - 1940-1978 - af Lars Stigel (s. 163-176). Nummeret afsluttes med to mindre opsummerende artikler, »Den socialhistoriske forskningstradition i Danmark - en kort oversigt« (s. 177-182) af Jens Chr. Manniche og »Socialhistoriens mange sider« (s. 183-198) af Uffe Østergaard. Sidstnævnte forsøger, som det hedder i den lange undertitel, at placere »'Dansk Socialhistorie' mellem samfundshistorien, økonomisk historie, sociologi, politologi, socialantropologi, etnologi, historisk antropologi, mentalitets- og kulturhistorie, dagliglivshistorie og alle de andre 'rigtige' måde at studere samfund på«.

Arbejderbladet, udgivet af Fælles Kurs Klubben, bringer ofte mindre historiske artikler. I nr. 4/1983 findes artiklen: »Sømandsstrejken i 1934 forsøgte at bryde forræderi« (s. 20-24) af Britta Thomsen og Erik M. Jørgensen. Udgangspunktet for artiklen er forligsmandsloven fra 1934, som sømændene dengang gik til kamp imod. I samme blads nr. 8 og 9/1983 skriver Hardy Bengtsen om »Engelsk generalstrejke i 1926 forrådt af TUC« (s. 24-27 bg. nr.). I *Kvindernes Fagblad* nr. 6 og 7/1983 findes en skitsemæssig oversigt over arbejdsløshedens historie under overskriften: »Arbejderbevægelsen måtte selv tage kampen op« skrevet af Tommy Christensen m.fl.

I *Grus* 8/1982 er en udmærket lille artikel om den amerikanske fagbevægelse: Rita Christensen: »Den amerikanske fagbevægelse i krise« (s. 33-55). AFL-CIO fyldte i 1981 100 år, men har i de sidste 25 oplevet en stadig faldende organisationsgrad - artiklen belyser baggrunden for denne udvikling. Den afsluttes med en kommenteret litteraturliste.

100-året for Marx' død er blevet fejret med hyldestartikler i den politiske tidsskriftspresse. I det socialdemokratiske *Ny Politik* 4/1983 skriver Anker

Jørgensen: »Marx kan stå for historiens dom« (s. 26-28) og H. Stenholt Laur-
sen: »Marx var selv revisionist« (s. 25-26). *LO-bladet* 5/1983 bringer i samme
anledning interviews med Anker Jørgensen, Knud Christensen og Ove Rasmus-
sen (formand for fællesorganisationen i København) (s. 9-12). Det kommuni-
stiske *Tiden* har ladet fremtrædende medlemmer kommentere centrale max-
tekster. I nr. 2/1983 skriver Ivan Hansen om »Det kommunistiske Manifest«,
i nr. 3/1983 behandler Freddy Madsen »Løn, pris og profit« og i nr. 4/1983 er
det Gelius Lund, der tager sig af »Louis Bonapartes Attende Brumaire«, en-
delig skriver Jørgen Madsen i nr. 7/1983 om »Lønarbejde og kapital«.

I *Kristeligt Dagblad* 14. 3. 83 refererer Ole Stender-Petersen fra den særlige
marx-konference i Linz i januar i år under overskriften: »Karl Marx i nyere
marxistisk lys«.

Kurasje 31/1982 har som forskud på marx-året taget et særligt tema op
nemlig Engels betydning for marxismens udvikling. Det gøres gennem to
oversatte artikler, Michael Vester: »Friedrich Engels' 'dampmarxisme'. Om
forholdet mellem marxisme og arbejderbevægelsens læreprocesser i 'Anti-
Dühring'« (s. 5-27) og Terrel Carver: »Marx, Engels og dialektikken« (s. 29-
41). I forordet - som man i Kurasje altid lidt patetisk kalder en leder - fastslås,
at de nævnte artikler »opsummerer nogle evidente kendsgerninger, om marx-
ismens grundlæggelse, som er nok så vigtige i det kommende jubelår«. Og
man annoncerer, at de kommende numre vil fortsætte denne diskussion af for-
holdet mellem den marxiske teori og marxismen for at forhindre, at den vul-
gære marxisme skal få fred til at lade den døde ride vor bevidsthed som en
marc« - en næsten freudiansk programmerklæring. I Kurasje 32/1983 forsøger
Peter Bundesen at besvare spørgsmålet: »Hvor socialistisk er den virkeliggjorte
socialisme?« (s. 4-20). Det er en kritik af de gængse teorier om de socialistiske
landes socialistiske karakter, som Bundesen mener blot hænger fast i rene for-
delingsteoretiske overvejelser og derfor ender i en socialismeforståelse, der
ikke overskrider »det borgerlige samfunds horisont«.

I *Historie*, Jyske Samlinger ny rk. XIV, 3, 1982, skriver Erik Rasmussen:
»H. C. Hansen, J. O. Krag og udenrigsministeriet« (s. 381-419). Det er en
(kilde)-kritik af Vagn Dybdahls artikler i Dansk Biografisk Leksikon om H. C.
Hansen og Krag. Dybdahl giver-ifølge Erik Rasmussen helt uberettiget-
meget personlige karakteristikker, der »nedgør« H. C. Hansen og fremhæver
Krag. Artiklen lægger op til en principiel debat omkring retningslinierne for
denne type af biografiske artikler.

Der arbejdes mere og mere lokalt med arbejderhistorie. I *Lokalhistorisk Jo-
urnal* har Søren Federspiel søgt at skabe et overblik: »Lokal arbejderhistorie -
en bibliografisk oversigt« bringes i numrene 1-3/1983. Nr. 1 indeholder en
indledende oversigt, nr. 2 generelle oversigter, Sjælland, Lolland-Falster
samt Bornholm og nr. 3: Fyn og Jylland.

Carl Heinrich Petersen har endnu engang grebet pennen for at skrive om:

»Træk af arbejderbevægelsens historie i Viborg - og af min egen« i *Fra Viborg Amt* 1982 (s. 7-67).

Sundbyernes Lokalhistoriske Selskab og Arkiv er et af de mange nye lokalhistoriske initiativer. I selskabets lille medlemsblad - *Kbh. S* - skriver Therkel *Stræde* i det første nummer: »Om Arbejdernes Forsamlingsbygning på Kløvermarksvej«, der blev taget i brug 1894.

Byggeriet er ofte genstand for lokale undersøgelser. I *Fabrik og Bolig* 2/1982 skriver Peter *Dragsbo* om »Byggeforeninger, offentligt byggeri eller almennyttige boliger. Fra det sociale byggeris barndom, med Esbjerg som eksempel« (s. 31-45). Elsebeth Dahlerup *Farah* og Johanne *Schmidt* bringer et århusiansk eksempel: »Frederiksbjerg - et arbejderkvarter vokser op« i *Erhvervshistorisk Årbog* 1981 (s. 73-122) og i *Historiske Meddelelser om København* 1982 skriver Klaus *Pedersen*: C. F. Tietgen som bygherre. Foreningen af 1865 for tilvejebringelse af billige Arbejderboliger og Det københavnske Byggeselskab« (s. 67-135). Forfatteres konklusion er, at disse selskaber »bidrog til at hjælpe arbejderklassen til bedre og billigere boliger end de ellers ville være henvist til, men få af dem kan kaldes egentlig filantropiske« - man sikrede sig et pænt udbytte.

Nordnyt 16-17/1983 med temaet: »kvindekultur« har en artikel af Karin *Lützen*: »Danske kvinders fotoarkiv« (s. 111-122). Birgitte *Possing* skriver »Om at være kvindeforsker med det ene ben i 'historien' og det andet ben i 'etnologien'« (s. 19-27). Endelig findes en nyttig oversigt med adresser på forskningsinstitutioner og igangværende projekter.

Tryk, Kolding Højskoles tidsskrift 1-2/1982, har under overskriften: »Kolding Højskole og arbejderbevægelsen« (s. 14-23) en samtale mellem lokale fagforeningsfolk, om forholdet til højskolen.

Afsluttet september 1983.

Det beklages, hvis artikler, der burde være med i denne oversigt, mangler. Læserne opfordres derfor til at indsende oplysninger eller endnu bedre særtryk eller kopier, der burde omtales. De kan sendes til SFAH, Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv, Rejsbygade 1, 1759 Kbh. V. Opfordringen gælder også ældre artikler, der burde have været omtalt i tidligere årgange.